

1. KIDS, ME-TIME EN SELFIE

Onnodig Engels, een ‘pain in the neck’

Shopperen met de kids tijdens de sale. Random wat e-mails versturen. Dateren met je nieuwe lover. Een appje sturen via je smartphone. Een post op Instagram liken. Even checken of die housewarming wel in je planning past. Je nieuwe leasebak showen om een statement te maken. Een realityserie binge-watcheren. Die spannende pageturner scoren. Of is chicklit meer jouw crush?

“Onnodig Engels: het is voor veel mensen een pain in the neck”, staat er in een nieuwsbericht dat bovenaan de Facebookpagina Onnodig Engels taalgebruik prijkt. Die pagina heeft bijna 37.000 volgers en deelt grappige berichten over Engelse termen in het Nederlands. Over de conducteur die nu *trainmanager* heet bijvoorbeeld, of de bakker die graag internationaal wil doen en daarom geen taartjes maar ‘warme pies’ verkoopt. De initiatiefnemers van de Facebookpagina zeggen een ‘gezelligheidsvereniging’ te zijn, maar melden daarnaast ook bloedserieus: “Engels is niet gaaf. Veel Engels in onze taal verstoort de klank en het ritme. Het maakt het Nederlands zielloos.” Een vergelijkbaar, semiludiek initiatief is dat van de Vereniging ter bevordering van het gebruik van het bedreigde Nederlandse woord met 34.000 volgers. Op Facebook plaatst de groep geregeld eigengemaakte tegelwijsheden zoals: “Zeg niet: ‘Ik scroll door m’n timeline’. Maar zeg: ‘Ik grasduin door mijn nieuwssliert’.” De vereniging verklaart “archaisch, bele-

gen, deplorabel, tanend, zeldzaam en zieltogend Nederlands taalgebruik te verzamelen, teneinde dit voor teloorgang te behoeden.” Twee initiatieven die de strijd tegen de verengelsing van de Nederlandse taal aangaan. Maar wel met een knipoog.

Een organisatie die zich een stuk serieuzer verzet tegen de ‘toenemende Engelse gekte’, zoals de groep het zelf noemt, is de Stichting Nederlands. Jaarlijks reikt de stichting een Lofprij en een Sofprij der Nederlandse taal uit, voor de beste ‘taalrots-in-de-branding’ en de grootste ‘taalprutser’ van dat jaar. Daarnaast draagt de stichting Nederlandse alternatieven aan voor Engelse woorden, zoals *juichklap* voor ‘high five’, *netpost* voor ‘e-mail’ en *scharrelwip* of *eennachtslief* voor ‘one-nightstand’. Leuke vondsten, maar helaas voor de stichting werkt woorden bedenken en die vervolgens geforceerd introduceren bijna nooit.

kids: “Ik ben dan wel mama, maar ik heb kids, geen kinderen, dus ik ben me een partijtje jong en hip!”

Veel mensen maken zich dus zorgen om de ‘Engelse ziekte’ of ‘Engelse invasie’, zoals het door tegenstanders ook wel wordt genoemd. Als je aan iemands taal zit, zit je aan iemands identiteit. Daarom ontstaat er vreemdewoordenangst. En dat leidt dan weer tot vreemdewoordenenergernis. “Engelse woorden overspoelen onze taal. Weg ermee. Allemaal fake Nederlands”, klaagt iemand die het woord *fake* instuurt voor de verkiezing *Weg met dat woord!* in 2014.

In Vlaanderen is de situatie iets anders dan in Nederland. Vanwege de tweetaligheid van België speelt het (verzet tegen het) Frans ook een grote rol, en lijkt de acceptatie van het Engels er soms wat groter dan in Nederland. Zo hebben Vlamingen jobs waar Nederlanders werk of een baan hebben. In Vlaanderen spreek je van *living* in tegenstelling tot het Nederlandse *woonkamer*, en koop je een jeans(broek) waar je in

Nederland een spijkerbroek krijgt. Een slip heet in Nederland ook wel zo, maar *onderbroek* hoor je daar net wat vaker, en in Vlaanderen kijk je geen sportwedstrijd maar een match. Bij die laatste is de uitspraak overigens wel vernederlandst (of misschien verfranst, omdat het Engelse woord waarschijnlijk via het Frans in Vlaanderen terecht kwam). Dat gebeurt vaker: ook *tram* en *camping* worden uitgesproken zoals je het schrijft – dus met een korte ‘a’ – in tegenstelling tot ‘trem’ en ‘kemping’ in Nederland, waar de Engelse uitspraak meestal overeind blijft. Aan de andere kant koop je in Vlaanderen goedkope kleding niet tijdens de sale maar in de solden of uitverkoop, en betaal je met een kredietkaart in plaats van een creditcard.

Het gebruik van Engelse woorden verschilt in Nederland en Vlaanderen dus enigszins, maar in beide gebieden is het wel degelijk een ‘issue’. Hoe komt het eigenlijk dat we al die Engelse woorden gebruiken en sinds wanneer doen we dat? In welke situaties gebruiken we ze vooral? Zijn die Engelse woorden wel echt zo onnodig als de ergeraars zeggen, en is de angst voor verengelsing van het Nederlands wel terecht? Aan de hand van de thema’s technologie, imago en internationalisering gaan we in dit hoofdstuk op zoek naar de antwoorden.

ENGELS ALS INFLUENCER

Eerst wat geschiedenis over de invloed van het Engels. Het aantal Engelse leenwoorden in het Nederlands is sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog explosief toegenomen. “Tijdens de oorlog luisterde men via de illegale radio naar de Engelse zender, maar vooral tijdens en na de bevrijding leerde men een groot aantal Engelse woorden kennen van de met vreugde ingehaalde ‘liberators’ uit Engeland, Canada en de V.S.”, schrijft taalkundige Nicoline van der Sijs in haar *Leenwoordenboek* (1996). Ze schrijft ook: “Na W.O. II werd

The American way of life een voorbeeld voor de rest van de wereld; de overwinnaar Amerika droeg zijn cultuur (muziek, film, literatuur), zijn politieke en economische ideeën en zijn techniek uit naar de rest van de wereld.” Engels en de bijbehorende cultuur als een soort ‘influencer’ dus, een woord dat gebruikt wordt voor mensen die (vooral online) invloed uitoefenen op anderen door bijvoorbeeld een bepaald merk te gebruiken. Nieuwe overzeese trends (*trend* kwam rond 1940 voor het eerst voor in het Nederlands) brachten hun Engelse namen mee, zoals *drive-in*, *fan*, *look*, *make-up*, *musical*, *nylon*, *show* en *soap*. De macht van Amerika in de wereld nam toe, en daarmee de invloed van de Engelse taal, die de voertaal van internationale organisaties en de wetenschap werd. Voor het benoemen van nieuwe technologische ontwikkelingen werd het Engels gebruikt, en de taal werd op scholen ingevoerd als verplicht vak.

DE IMPACT VAN DE COMPUTER

Vooraf die technologie heeft een grote impact (*impact* kwam in 1966 voor het eerst in het Nederlands voor) op onze taal gehad, die nu nog steeds doorwerkt. Nieuwe technieken en verschijnselen vragen om nieuwe namen, en vaak worden die benamingen overgenomen uit de taal van het land waar die nieuwigheden vandaan komen. Denk aan de computer en alles wat daarbij komt kijken. Tijdens de Tweede Wereldoorlog speelden computers een belangrijke rol in het overbrengen en kraken van gecodeerde berichten, en daardoor kwam de ontwikkeling ervan in een stroomversnelling. In 1957 verscheen het woord *computer* voor het eerst in het Nederlands (met als betekenis: ‘rekentuig’ of ‘rekenaar’), en begin jaren tachtig kwamen de eerste computers voor persoonlijk gebruik in omloop: de *personal computer*, afgekort *pc*.

De snelle ontwikkeling rondom computers bracht en

brengt steeds weer nieuwe Engelse woorden mee, en daar is niet iedereen even blij mee. “Ik heb een enorme hekel aan het overvloedige gebruik van Engelse woorden in (computer)taal. Helaas bestaan er nog steeds geen gelijkwaardige woorden voor in onze taal, in tegenstelling tot bijvoorbeeld Frankrijk en Duitsland, waar voor computer respectievelijk de woorden *ordinateur* en *Datenverarbeiter* worden gebruikt”, treurt een deelnemer aan *Weg met dat woord!*. Het woord *computer* is inderdaad goed ingeburgerd in het Nederlands, en inmiddels heeft het ding zich ontwikkeld tot nieuwere varianten zoals laptops, tablets en smartphones (“Een phone is niet smart” en “Wat mankeert er aan een ‘slimfoon?’”) en kunnen we via wifi overal het internet op om te e-mailen en te googelen.

En het gaat nog verder. Het internet heeft op zijn beurt weer gezorgd voor het ontstaan van de sociale media zoals Facebook, Instagram, Twitter, WhatsApp en Snapchat, met nieuwe Engelse woorden en een eigen socialemediataal. Zoals het werkwoord *appen*, dat er best Nederlands uitziet met dat *-en* erachter en al een tijdje wordt gebruikt, want *appen* is het nieuwe bellen. Maar een van de deelnemers aan de verkiezing vindt dat maar niks: “‘Appen’ en ‘een app (of appje) sturen’ als je een whatsappbericht sturen bedoelt: het getuigt van weinig taal- en techkennis en ik stoor me er mateloos aan...” Daarnaast schrijven we op de socials geen berichten maar posts, liken we posts van anderen (“Laat die *e* van *Like* maar weg. Bah! Vind mij ajb leuk!”) en checken we met regelmaat onze timeline. Ook delen we graag selfies. En daar valt een hoop over te vertellen.

Zelfportret is mooi, selfie is narcisme

In 2013 verscheen het woord *selfie* ineens overal op de sociale media. Het werd in korte tijd zo populair dat het datzelfde jaar nog door Van Dale Uitgevers uitgeroepen werd tot

Otofoto's en zelfjes

De Nederlandse cabaretier en schrijver Kees van Kooten vindt het woord *selfie* verschrikkelijk. In een interview met de NOS naar aanleiding van het *Van Dale Woord van het Jaar 2013* stelde hij een Nederlands alternatief voor: *otofoto*. Het is een palindroom, een woord dat je in beide richtingen kunt lezen, en dat is volgens Van Kooten wel vergelijkbaar met een selfie. Hij legt verder niet uit waarom, maar misschien bedoelt hij dat je, als je een foto van jezelf maakt, jezelf ook op het scherm van je telefoon ziet. Het woord is op zich een mooie vondst: *auto*, uitgesproken als 'oto', betekent in het Grieks 'zelf'. Alleen weet natuurlijk lang niet iedereen dat... Een handjevol deelnemers aan de verkiezing *Weg met dat woord!* was enthousiast en suggereerde voortaan *otofoto* te gebruiken voor een selfie. Maar zoals het (te) bedachte woorden meestal vergaat, heeft het woord het niet gered, helaas voor Van Kooten. Iemand anders droeg nog *zelfje* aan als Nederlandse vervanging. Misschien wel een beter voorstel, maar ook dat woord is niet aangeslagen. Inmiddels heeft het Nederlands *selfie* stevig omarmd en zijn er talloze variaties op het woord bedacht, waaronder het succesvolle *stemfie*: een foto die iemand van zichzelf maakt tijdens het stemmen in een stembokje.

Woord van het Jaar. Maar het kwam óók in de top tien terecht van de verkiezing *Weg met dat woord!*. “Mooi woord, maar geen Nederlands”, stuurde iemand in. Dat klopt. We namen het woord samen met het fenomeen over uit het Engels. Het is een foto die iemand van zichzelf (Engels: *self*) neemt, met de bedoeling die vervolgens via de sociale media te delen. Overigens was het woord *selfie* in 2013 wel nieuw in het Nederlands,

maar het werd al in 2002 gebruikt op een Australische website. Volgens *Oxford Dictionaries* verklaart de Australische oorsprong meteen de vorm van het woord. Het is volgens een van de woordenboekredacteuren typisch Australisch om een woord te verkleinen met de uitgang *-ie*. “Zo kennen ze het woord *barbie* voor ‘barbecue’ en *timmie* voor ‘een blikje bier’” staat er op de NOS-website in een nieuwsbericht uit 2013.

Deelnemers aan *Weg met dat woord!* ergeren zich mateloos aan het woord omdat ze vinden dat er al een goed Nederlands alternatief voor bestaat, namelijk *zelfportret*. “Zelfportret is mooi, selfie is narcisme”, schrijft iemand, en: “Verschrikkelijk. Het is een foto of een zelfportret.” Toch klopt dat niet helemaal. *Selfie* heeft een specifiekere betekenis dan *foto* of *zelfportret*. Een selfie wordt namelijk vaak met een smartphone gemaakt en vervolgens op internet gezet. Het woord heeft daardoor een veel informeler en vluchtiger karakter dan het wat serieuze *zelfportret*, waarbij je ook eerder aan een schilderij denkt dan aan een foto. Een selfie was een nieuw fenomeen waarvoor nog geen passend Nederlands equivalent was. Eigenlijk best ‘nodig’ Engels dus.

Ziekelijke selfiedrang

Bij de ergernis rondom *selfie* speelt ook nog mee dat mensen het verschijnsel op zich irritant vinden. “Infantiel woord voor een idiote gewoonte” en “Bloedhekel aan mensen die zichzelf de hele tijd lopen te fotograferen” zijn enkele reacties van deelnemers aan *Weg met dat woord!*. Voor die ziekelijke neiging om voortdurend foto’s van jezelf te maken ontstond zelfs een nieuw woord: *selfitis*, opgebouwd uit *selfie* en het achtervoegsel *-itis*, dat in medische vaktaal meestal een bepaalde ontsteking aanduidt. (Het woord verscheen als grap in een nepnieuwsbericht en is (nog) geen officieel erkende aandoening, maar inmiddels zijn er wel wetenschappelijke onderzoeken

gepubliceerd – o.a. van Nottingham Trent University – die op een echte gedragsstoornis wijzen.)

Nieuwe, modieuze dingen vinden mensen vaak irritant. Selfies en selfies maken dus ook. Maar als we naar de inzendingen voor de verkiezing kijken bleek de weerstand maar van korte duur. In 2017 werd het woord slechts vijf keer ingestuurd. Er werd toen wel een ander selfiewoord ingezonden: *selfiestick*. “Een stokje gebruiken voor het vasthouden van een mobieltje voor een stomme foto.” Weer iets nieuws. En ja, dat is natuurlijk stom.

ENGELS IS HIP

De taal van de moderne lifestyle

Veel nieuwe dingen schreeuwen kennelijk om Engels, maar die taal is ook een goede keus als het om je imago gaat. Engels is hip (óók een Engels woord: *hip* kwam rond 1966 voor het eerst in het Nederlands voor). Bij het woord *selfie* spelen beide factoren mee: nieuw én hip. In haar *Leenwoordenboek* uit 1996 schrijft Van der Sijs over deze imagokwestie: “Een woord uit een vreemde taal kan meer prestige hebben dan een inheems woord. Dat zie je momenteel bij beroepsnamen. Iedereen krijgt een dure Engelse titel, de snelle jongens halen het niet in hun hoofd om *adviseur* of *verkoopleider* op hun visitekaartje te zetten, nee, ze zijn *consultant* of *salesmanager*.” Ze schrijft daarnaast dat het gebruik van een vreemd woord uit prestigeoverwegingen dicht tegen snobisme aanleunt, en daarom nog weleens weerstand oproept. Iets wat we inderdaad goed kunnen merken in de reacties van de deelnemers aan *Weg met dat woord!*.

Engelse beroepsnamen zijn nog steeds actueel (daarover meer in hoofdstuk twee), en ook op andere gebieden zien we

die ‘verhipping’ terug. Het hedendaagse moderne leven lijkt verdeeld in hokjes als gezin, vrije tijd en werk, waar vaak een heel ‘concept’ bij hoort. Een beeld van ‘hoe het zou moeten zijn’. Tijd doorbrengen met je gezin is family time, we voeden onze kids op en zijn daarnaast steeds op zoek naar een goede work-life balance. Gewoon gezond leven en sporten is saai. Maar met je health in de weer zijn in de gym klinkt als iets leuks en interessants. Door alledaagse dingen te benoemen met Engelse termen krijgen ze net een andere smaak. Wat minder gewoon, minder suf en minder doorsnee. Reclames, tijdschriften en blogs spelen hierop in door dit soort Engelse termen te

Een soort van Engels

Anglicismen zijn vaak vrij letterlijke Nederlandse vertalingen van Engelse woorden en constructies die in strijd zijn met het gangbare Nederlands. Een reden waarom mensen zich er snel aan ergeren. De stopzin (*een*) *soort van*, een letterlijke vertaling van het Engelse *sort of*, werd regelmatig ingestuurd voor *Weg met dat woord!*: “Ik ben zeg maar een soort van allergisch voor soort van” en “Met ‘soort van’ houd je altijd een soort van slag om de arm.” Een ander bekend anglicisme dat we vaak in het wild tegenkomen is *huisgemaakt*. “Foute vertaling van *home-made*”, “Huis maakt niks! Thuisgemaakt of zelfgemaakt, maar niet huisgemaakt...”, “Waarom niet gewoon ‘uit eigen keuken’, en iemand anders merkt scherp op: “Producten die ‘huisgemaakt’ zijn, zijn zelden zelfgemaakt.” Andere voorbeelden zijn *brekend (nieuws)* van *breaking (news)*, *aan het eind van de dag (at the end of the day)* voor ‘uiteindelijk’, *adresseren (to address)* in de betekenis ‘aanpakken’, *een beslissing maken (to make a decision)*, *ik ben oké* (als antwoord op de vraag of je nog iets wilt drinken bijvoorbeeld), *acteren (to act)* voor ‘handelen’ en het veel in jongerentaal gebruikte *haten op (to hate on)*.

gebruiken. Een beetje ‘hippebladentaal’ dus. Want Engels, dat is nou eenmaal de taal van de moderne lifestyle.

Vegan & foodporn

Bij een moderne lifestyle hoort gezonde voeding. Misschien eet je wel vegan of zweer je bij superfoods. *Vegan* is hetzelfde als ‘veganistisch’, maar klinkt hipper en minder geitenwollensokkenachtig. Over *vegan* moppert een deelnemer aan *Weg met dat woord!*: “Irritant, met name wanneer het uitgesproken wordt op z’n steenkolenengels, waarbij de *e* wordt uitgerekt tot een ellenlange ie-klank: Ik eet alleen nog maar vieieieiegan.” Anderen zeggen: “Staat voor een nieuwe religie van ecodiscipelen die menen dat zij de wereld redden” en “Veganistisch eten is ongezond, en door er een ander woord aan te geven denkt nu iedereen dat dit het helemaal is.” Gezond of ongezond, de meningen zijn verdeeld.

vegan: “Irritant, met name wanneer het uitgesproken wordt op z’n steenkolenengels, waarbij de *e* wordt uitgerekt tot een ellenlange ie-klank: Ik eet alleen nog maar vieieieiegan.”

Healthfreaks kun je meestal ook wel wakker maken voor een portie açaiessen, quinoa of tarwegras. *Superfood* dus, in het *Algemeen Nederlands Woordenboek* omschreven als ‘voedingsmiddel dat zoveel gezonde voedingsstoffen bevat dat het een heilzame invloed zou hebben op de gezondheid’. Een inzender schrijft: “Er bestaat geen superfood... Het wordt te pas en te onpas gebruikt bij gewoon gezond eten.” Een ander vraagt zich af: “Waarom wordt broccoli die je in de blender gooit ineens een superfood?” Hoe dan ook, *superfood* is net als *vegan* een “onzinterm die wordt gebruikt door mensen die zich

willen onderscheiden in ‘hipheid’”. Het Nederlandse tv-programma Keuringsdienst van Waarde concludeerde in 2014 dat *superfood* inderdaad vooral een slimme marketingterm is. Het in de supermarkt duur verkochte chiazaad bleek namelijk gewoon vogelvoer te zijn.

Vogelvoer of niet, het zal echte foodies een worst wezen. Een foodie is iemand met een buitengewone interesse voor exclusief en lekker eten, en de term wordt verafschuwd door deelnemers aan *Weg met dat woord!*. “Brrrr, zeg gewoon dat je veel en vaak eet”, en “Alsof je zelf een stukje eten bent”, is het commentaar. Als je van eten houdt, kun je je hart ophalen tijdens de vele foodfestivals die tegenwoordig georganiseerd worden, of je eigen foodtruck beginnen. Dat is een soort conceptrestaurant op wielen dat bijvoorbeeld exotische hamburgers serveert. Iemand stuurt *foodtruck* in voor de verkiezing en schrijft: “belachelijke naam voor frietkot, pitakraam, etc.” Ook *foodporn* werd weggestemd, een veelgebruikt woord op de sociale media bij culinaire foto’s van eten. “Klinkt nergens naar en in ene hoor je het overal, porn dit porn dat!”

Kids!

“Ik ben dan wel mama, maar ik heb kids, geen kinderen, dus ik ben me een partijtje jong en hip!” schrijft iemand honend over het woord *kids* tijdens de verkiezing in 2014. In 2013 werd *kids* al verkozen tot irritantste woord van het jaar, maar dat weerhield de deelnemers er niet van om het ook de jaren erna steeds weer in te sturen. “Er is sinds 2013 nog niet veel veranderd. Men blijft *kids* gebruiken”, moppert iemand anders in 2015, en in 2017: “Is nog steeds niet weg” en “Dat onding wil maar niet verdwijnen.” *Kids* is namelijk ook echt zo’n lifestyle-woord. In het vijfjarig bestaan van de verkiezing *Weg met dat woord!* werd *kids* het vaakst ingestuurd van alle ergerwoorden. Omdat het woord de winnaar, of beter gezegd, de verliezer

was van de allereerste editie in 2013, kwam het niet opnieuw in aanmerking voor de titel van irritantste woord van het jaar. Maar *kids* bleef hardnekkig, en de ergernis ook.

Er bestaat namelijk al een Nederlands woord voor dat precies hetzelfde betekent: “Niets mooiers dan ons eigen ‘kinderen’.” Ook de *kids*-zeggers zelf krijgen ervan langs: “Ik haat mensen die roepen dat ze naar de kids gaan” en “Mensen denken hip te zijn wanneer ze *kids* zeggen in plaats van *kinderen*. Integendeel.” Een enkeling vindt dat het klinkt als *kots*, of wijst erop dat *kid* in het Engels ook ‘geitje’ betekent en dat zelfs Engelstaligen zich daarom aan het woord storen.

Kids is natuurlijk wel wat korter dan *kinderen*. En dat het daardoor wat ‘beter bekt’ kan wel degelijk een goede reden zijn om het woord te gebruiken. In reclames of bij het aanpakken van een product moet de taal juist opvallen, en daarom is het gebruik van *kids* ook wel begrijpelijk. Een kidsmenu leest net iets vlotter dan kindermenu, een reisbureau met kidsproof vakanties in de aanbieding klinkt wat avontuurlijker dan kindervriendelijke vakanties en kids- en babymode in een kledingzaak is iets moderner en korter dan kinder- en babymode. Eigenlijk is *kids-* en *babymode* ook wel een logischer naam, want *baby* is van oorsprong ook een Engels woord. Voor 1875 heette een baby in het Nederlands gewoon ‘(pasgeboren) kind’ of specifieker: ‘zuigeling’. *Kinder-* en *zuigelingenmode*, dat klinkt toch net wat minder soepel.

Me-time: een echte musthave

Rondom *kids* en *family* hangt nog wel meer hippig Engels, vooral in verband met kostbare tijd. “Me-time is een musthave voor de moderne mama van nu”, is te lezen op het blog *Mamaplaats*, “Moeders willen meer me-time” kopt *vrouw.nl* en het tijdschrift *Kek Mama* publiceert een artikel met tips over tijd voor jezelf: “Zo zorgen deze moeders voor me-time.”

Googel het woord *me-time* en je raakt verzeild in allerlei artikelen over moeders die op zoek zijn naar een goede balans tussen gezin en *me-time*. Deelnemers aan *Weg met dat woord!* vinden *me-time* maar aanstellerig, arrogant, egoïstisch en aandachtsvragend: “Wordt meestal gebruikt door mensen die altijd druk druk druk zijn”, “Nutteloze verengelsing om aan te duiden dat mensen even weg willen uit hun gezin”, en daar zijn de moeders weer: “Ineens wordt het overal gebruikt door moeders die vinden dat de kinderen te veel tijd kosten (wat had je dan verwacht???)”

Wat is het eigenlijk precies, *me-time*? De *Dikke Van Dale* omschrijft het als ‘tijd die je aan jezelf kunt besteden’, en noemt ook de letterlijke vertaling ‘mij-tijd’. Mensen die zich aan *me-time* storen vinden dat ‘tijd voor mezelf’ prima voldoet. Maar aan de andere kant klinkt *me-time* wel wat minder doorsnee dan ‘tijd voor mezelf’ en het is net als *kids* korter dan de Nederlandse omschrijving. Met *me-time* wordt tijd voor jezelf een ding op zich. Iets om over te praten en prioriteit aan te geven. En ‘*me-time* voor mama’s’ klinkt met die twee *m*’s natuurlijk een stuk lekkerder dan het omslachtige ‘moeders nemen tijd voor zichzelf’. Gelukkig vinden ouders naast de broodnodige *me-time* zonder de *kids*, *qualitytime* mét de *kids* ook heel belangrijk. Het *Algemeen Nederlands Woordenboek* omschrijft *qualitytime* als ‘goed bestede (vrije) tijd, vooral in gezinsverband’. *Qualitytime* heeft dus net als *me-time* een specifieke betekenis gekregen die te maken heeft met het gezinsleven. Maar net als bij *me-time* zijn de verkiezingsdeelnemers ook wat betreft *qualitytime* weer onverbiddeijk: “Zeg gewoon: tijd voor elkaar.”

Happy living in tiny houses

Om optimaal van je *qualitytime* met de *kids* te kunnen genieten is ‘lekker wonen’ natuurlijk ook erg belangrijk. Wie heeft

Ergernisformule

Journalist en neerlandicus Peter Burger schreef in 2000 de column *Ergerlijk Engels of natuurlijk Nederlands* voor het *Algemeen Dagblad*, waarin hij een formule opstelde om de 'ergerwaarde' van Engelse leenwoorden te berekenen: "De ergerwaarde van Engelse leenwoorden is gelijk aan hun lengte (in letters) gedeeld door hun verblijfsduur (in jaren); wanneer er een gangbaar Nederlands alternatief voorhanden is, wordt de lengte met tien vermenigvuldigd. *Stress* telt bijvoorbeeld zes letters en dateert van 1950, toen een Canadese arts een boek publiceerde met die titel. Bij ontstentenis van een Nederlands woord levert dat een ergerwaarde op van 0,12." Als we anno 2018 die berekening nog eens maken is de ergerwaarde van het woord *stress* gedaald naar 0,088, verwaarloosbaar dus. *Kids* is een ander verhaal. Het woord dook zo'n twintig jaar geleden op in het Nederlands en heeft een goed alternatief: *kinderen*. Burgers formule komt dan uit op een aanzienlijke ergerwaarde van $((4 \times 10 =) 40 : 20 =) 2$.

er tegenwoordig niet het woord *home* in houten letters voor het raam staan? Hoe je huis eruitziet moet natuurlijk wel passen bij wie je bent. Er zijn talloze magazines en blogs over wonen, waarbij ook weer veel Engels komt kijken. De website *droomhome.nl* geeft een overzicht van de tien populairste woonbladen waaronder *Ariadne at Home - For Happy Living* boordevol 'stylingtrucs', en *Scandinavian Living* met 'de laatste trends in Scandinavisch design, architectuur en lifestyle'. Alles wat je nodig hebt om inspiratie op te doen voor je eigen 'walk-in-closet'. Een concept dat sinds de tv-serie *Sex and the City* opmars maakte, maar dat we natuurlijk allang kenden als *inloopkast*.

Wat de DroomHome-top tien nog niet heeft gehaald, is het

Klein Wonen Magazine, een onlinetijdschrift over onder andere tiny houses. In 2015 waaide deze woonhype (*hype* werd rond 1975 overgenomen uit het Engels) over uit Amerika, waar na de economische crisis en verwoestende orkanen veel mensen hun huis kwijtraakten en er behoefte ontstond aan goedkoop, onafhankelijk en flexibel wonen. Mensen gingen daarom hun eigen huisjes bouwen. Van daaruit ontwikkelde zich een ware rage, niet alleen gericht op de behoefte aan kleiner wonen en minder nodig hebben in de huidige consumptiemaatschappij, maar ook op duurzaamheid en ‘eco-friendly’ leven. Een tiny house is dus niet zomaar een klein huis. De letterlijke Nederlandse vertaling volstaat dan ook niet. *Van Dale* nam het woord in 2017 in het woordenboek op met als omschrijving ‘klein woonhuis, soms op wielen, voor mensen die bereid zijn genoeg te nemen met een beperkte leefruimte, vaak vanuit het streven naar een eenvoudig leven’. En klein is het zeker, dus plaats voor een masterbedroom is er zeker niet. Een geluk voor deelnemers aan de verkiezing, want die krijgen “braakneigingen” van dat woord. “Irritant gebruik van een Engels woord om indruk te maken op huizenkopers”, en: “We wonen in Nederland, gewoon ‘grote slaapkamer’ of ‘hoofdslaapkamer’ is prima.”

ALL OVER THE PLACE

Je kunt Engelse woorden dus gebruiken om nieuwe dingen een naam te geven en om een bepaald imago uit te dragen, maar het gebruik van Engels past ook in een trend van internationalisering. Veel bedrijven vestigen zich wereldwijd of worden doorverkocht aan andere landen. De voertaal is dan meestal Engels, omdat dat nu eenmaal de meest invloedrijke taal is op dit moment. En het is de taal die iedereen wel een beetje spreekt. Als je de radio of tv aanzet, is dat ook duidelijk te merken in bijvoorbeeld reclames en programma’s, waarbij

naast internationalisering het imago natuurlijk ook weer mee speelt. In sommige tv-programma's, bijvoorbeeld talentenjachten, zit wel héél veel Engels.

Shinen in The Voice

“Er wordt weer flink ‘genaïld’, ‘ge-impressed’ en ‘gedelivered’ tijdens deze tweede ‘liveshow’, maar ook voor wie deze week in de ‘safe zone’ belandt, loert het gevaar op Twitter”, lezen we op de website The Best Social Media als introductie boven een verzameling tweets waarin een aflevering van The Voice of Holland vakkundig gefileerd wordt. Het tv-programma waarin wordt gezocht naar nieuw zangtalent staat erom bekend dat de Engelse termen je om de oren vliegen. Zo hebben alle onderdelen van de van oorsprong Nederlandse productie Engelse namen. Tijdens de Blind Auditions worden de kandidaten geselecteerd op basis van hun stem. Ze zingen een nummer terwijl de coaches, bekende muzikanten die de talenten tijdens het programma begeleiden, met hun rug naar de deelnemers zitten en zich pas omdraaien als ze voor een kandidaat kiezen door op een knop te drukken. Dan zijn er The Battles waar kandidaten tegen elkaar strijden in een duet, en in The Knockouts worden de overgebleven deelnemers gerankt (‘geordend, gerangschikt’) op basis van hun optreden. Als ze te laag eindigen in de rankings, vallen ze af en mogen ze niet door naar de liveshows, waar de kijkers mee kunnen bepalen wie er door mag naar de volgende ronde. Als een coach twijfelt over de ranking van een kandidaat mag er een challenge worden aangevraagd, en coaches kunnen een afgevalen talent van een andere coach veiligstellen door een steal te doen.

Niet alleen de namen van de programmaonderdelen zijn in het Engels, ook de taal die er tijdens de uitzending gesproken wordt staat bol van de Engelse termen. *Nailen* bijvoorbeeld is een woord dat vaak voorbij komt als een van de deelnemers

een nummer perfect heeft uitgevoerd volgens de coaches. Het Engelse *to nail* betekent ‘iets heel goed doen’, een beetje vergelijkbaar met onze uitdrukking *de spijker* (‘nail’) *op de kop slaan*. Maar een equivalent van *to nail* in die betekenis kent het Nederlands niet. We zeggen niet: *Je hebt het genageld* of *gespijkerd*. In plaats van *Goed gedaan* zeggen de coaches in *The Voice* daarom: “Je hebt het genaïld.” Of als het wat minder goed ging: “Je hebt het niet genaïld.” Ze maken een Nederlandse vervoeging van *naïlen*; in het Engels zou je namelijk *you nailed it* zeggen. Best een interessante ontwikkeling dus, maar ook een die veel ergernis oproept. “Uitspraak: je neelt het. Het klinkt afschuwelijk, deze Engelse uitdrukking gemaakt naar een Nederlands werkwoord!”, en: “Samen met *shinen* het verschrikkelijkste woord van 2015. Met dank aan *The Voice of Holland*”, klagen deelnemers aan *Weg met dat woord!*. In plaats van *shinen* kun je beter ‘stralen’ of ‘schitteren’ zeggen, vinden ze. *Shinen* wordt afgedaan als modewoord dat bovendien een “hoog Toppersgehalte” heeft, een verwijzing naar het nummer *Shine* waarmee Jeroen van der Boom, René Froger en Gordon (de Toppers) in 2009 meededen aan het Eurovisie Songfestival. In bijpassende glimmende pakken.

Moe van al dat Engels? Gelukkig zijn er tijdens een uitzending van *The Voice* genoeg commercial breaks om even op adem te komen. Toch is het niet voor niets geweest dat de makers het programma zo Engelstalig hebben gemaakt, want nu kon het concept zonder veel aanpassingen makkelijk overgenomen worden door andere landen, wat ook gebeurde. Inmiddels wordt *The Voice* in meer dan honderdvijftig landen uitgezonden.

De LUL

De drang naar internationalisering zien we op veel meer plekken terug. Bijvoorbeeld in het hoger onderwijs, waar de laatste

jaren de toenemende verengelsing een ‘hot topic’ is geworden. Omdat Engels wereldwijd de taal van de wetenschap is, stappen steeds meer opleidingen volledig over op het Engels. Het lesmateriaal is in het Engels en er wordt in die taal ook lesgegeven, zelfs door Nederlandstalige docenten voor Nederlandstalige studenten. Daarnaast volgen studenten vaak (een deel van) hun studie in het buitenland en een goede Engelse taalvaardigheid is belangrijk voor het vergroten van internationale carrièrekansen. Maar niet iedereen denkt dat die ontwikkeling goed is. De kwaliteit van het onderwijs zou lijden onder de gebrekkige beheersing van het Engels door docenten en studenten. En het werkt ook niet bij ieder vakgebied: een college over internationale handel kan prima in het Engels, maar een vak over Nederlandse literatuur is een heel ander verhaal.

De universiteiten in Maastricht, Enschede en Wageningen zijn al bijna helemaal Engelstalig. Ze heten dan ook geheel in stijl *Maastricht University*, *University of Twente* en *Wageningen University & Research* (een bundeling van gespecialiseerde onderzoeksinstituten en de universiteit). Soms leidt die verre gaande verengelsing onbedoeld tot (pijnlijk) grappige situaties. In 2017 ontstond er bijvoorbeeld nogal wat ophef rondom Universiteit Leiden toen de vernieuwde universiteitsbibliotheek (afgekort UB) geopend werd. Op de gevel stond nu niet meer de Nederlandse, maar de Engelse naam van de bibliotheek: *Leiden University Library*. De afkorting daarvan is tamelijk... lullig. Twitter had het natuurlijk meteen door en merkte droogjes op: “Wegens geleidelijk voortschrijdende verengelsing hebben we momenteel geen UB meer in Leiden maar een LUL” en “LUL means Dick. They tried to be international and failed in Dutch.” En, hoe kan het ook anders, in 2017 ging de Sofprijs voor de grootste ‘taalprutser’ van het jaar, van de eerdergenoemde Stichting Nederlands, naar de LUL.

EMMER, STRAAT EN TOILET

Woorden lenen is van alle tijden

Moeten we ons nu zorgen maken om al dat Engels? Gaat die taal uiteindelijk ons dierbare Nederlands verdringen? Taalkundigen denken van niet. Wat vaak over het hoofd wordt gezien, is dat de meeste woorden in het Nederlands hun carrière ooit begonnen zijn als leenwoord. Vroeger leenden we vooral uit de klassieke talen. *Emmer* komt bijvoorbeeld oorspronkelijk van het Latijnse woord *ampora*, *straat* van het Latijnse *strata* en *kaas* van het Latijnse *caseus*. Er zullen tegenwoordig weinig mensen zijn die ontkennen dat *emmer*, *straat* en *kaas* authentiek Nederlandse woorden zijn. Tijdens de Franse overheersing rond de zeventiende eeuw nam de invloed van het Frans toe en gingen we veel woorden uit die taal overnemen (waarvan er veel oorspronkelijk óók weer uit het Latijn komen). Aan woorden als *affaire*, *logeren*, *perron* en *toilet* is dat nog te herkennen, maar inmiddels beschouwen we ze als heel gewone Nederlandse woorden. Maar dat is ooit weleens anders geweest. In de zestiende en zeventiende eeuw bestond er namelijk ook al angst voor de invloed van andere talen op het Nederlands. Zogenaemde taalpuristen of taalzuiveraars verzetten zich toen tegen woorden uit het Latijn en Frans, door bijvoorbeeld Nederlandse vertalingen te verzinnen. Sommige van die vertalingen waren succesvol en gebruiken we nu nog steeds (zoals *driehoek* voor *triangulum*), maar de meeste bedenksels redden het niet. De zeventiende-eeuwse schrijver – en taalpurist – Pieter Corneliszoon Hooft introduceerde bijvoorbeeld *bevoorhoofden* voor *confronteren* en *vernunfteling* in plaats van *ingenieur*, zonder succes.

In de negentiende eeuw, toen de invloed van Duitsland zich uitbreidde, richtte de vreemdewoordenangst zich vooral op het Duits. En na de Tweede Wereldoorlog groeide ook de zorg om het Engels. Vroeger zagen woordenboekmakers (lexicogra-

fen) het nog als taak om het gebruik van ‘zuiver’ Nederlandse woorden te stimuleren. In de inleiding van het *Woordenboek der Nederlandsche Taal* uit 1882 is te lezen: “Op onze spoorwegen hoort gij van *waggons* en *rails*, waar gij *wagens* en *sporen* meendet te zien; de al te burgerlijke *tramweg* moet, met een tint van voornaamheid, *tramway* heeten.” En vervolgens: “Het is volstrekt noodig, dat het Woordenboek het zijne toebrengende om die taalverbastering te stuiten.” Inmiddels weten lexicografen wel beter en hebben woordenboeken een beschrijvende functie gekregen in plaats van een vóórschrijvende. De taal, die regelt het namelijk zelf wel.

Uiteindelijk zal de zorg om het Engels, net als bij het Latijn en het Frans gebeurde, dus ook weer langzaam verdwijnen. Samen met veel Engelse woorden, vooral die een hype vertegenwoordigen. Wie weet nu nog wat een *beatnik* is bijvoorbeeld? De blijvertjes hebben vaak een net iets andere betekenis (zoals *selfie* versus *zelfportret*), of blijven bestaan naast de Nederlandse equivalenten. Kijk maar eens naar woorden als *stoep* en *trottoir* (uit het Frans), die we nu naast elkaar gebruiken. Daarnaast passen vreemde woorden die opgenomen worden in onze taal zich langzamerhand aan de uitspraak en grammatica van het Nederlands aan. Een recent voorbeeld is het woord *wifi*. Toen het net in het Nederlands terechtkwam, spraken we het nog uit als ‘waaifaai’. Tegenwoordig zeggen steeds meer mensen ‘wiefie’, gewoon op z’n Nederlands. In andere gevallen worden de niet-Nederlandse woorden vervangen door een Nederlands equivalent, zoals het Engelse *football* dat *voetbal* werd, of het *keyboard* van een computer dat we nu meestal gewoon *toetsenbord* noemen.

SO...

Met de opkomst van het Engels als wereldtaal na de Tweede Wereldoorlog is ook het aantal Engelse leenwoorden in het Nederlands sterk gegroeid. Technologische ontwikkelingen hebben ervoor gezorgd dat nieuwe verschijnselen hun oorspronkelijke Engelse namen meebrachten; in bepaalde situaties wordt Engels gebruikt om een zeker imago uit te dragen en ook internationalisering speelt een rol. En vaak hangen die redenen om Engels te gebruiken ook nog eens met elkaar samen. Van zo'n grote invloed van een andere taal worden mensen vaak een beetje bang. Ze maken zich zorgen om het verlies van het Nederlands, en daarmee verlies van een deel van hun identiteit. Die angst voor vreemde woorden kan dan weer voor ergernis zorgen. Maar vaak vinden mensen het gebruik van Engelse woorden simpelweg overbodig en aanstellerige interessandoenerij. De taal die hoort bij een type lifestyle bijvoorbeeld. Voor *kids* bestaat namelijk al een Nederlands woord dat de lading dekt. Aan de andere kant: lekker kort is het wel. Net als *me-time* in plaats van 'tijd voor mezelf'. Daartegenover is *selfie* een heel nieuw concept waar nog geen Nederlandse term voor was. Het gebruik van Engelse woorden is dus niet altijd even nodig, maar kan wel onderscheidend en efficiënt zijn. En bedenk: tijd heelt alle wonden. Hoe langer een Engels woord meegaat, hoe minder ergernis het oproept. Zoals we ook al een beetje bij *selfie* kunnen zien.